

Virág Ferenc pécsi püspök

Virág Ferenc (1893-ig *Blum Ferenc*) (Bonyhád, Tolna vármegye, 1869. augusztus 22. – Pécs, 1958. március 2.): pécsi megyéspüspök.

A gimnáziumot és a teológiát Pécsen végezte. 1892. június 25-én szentelték pappá. Kezdetben Németbólyban káplán, 1896-tól a szekszárdi gimnázium hittanára, 1897-től Pécsen székesegyházi karkáplán és a Katolikus Legényegylet elnöke, majd 1901-től a szeminárium spirituálisa és a tanítóképző hittanára.

1912-től Pakson, majd 1922-től Szekszárdon plébános. 1915-ben pápai kamarási, 1923-ban címzetes koronói apáti címet nyert el. 1926-ban Zichy Gyula püspököt kalocsai érsekké nevezték ki, így - Majláth Gusztáv Károly erdélyi püspök javaslatára - átadta az egyházmegye irányítását "az alsópapság legnépszerűbb és legérdemesebb papjának", Virág Ferenc szekszárdi plébánosnak. 1926. március 27-én nevezték ki pécsi megyéspüspökké. Május 6-án Pécsen püspökké szentelték, majd május 19-én beiktatták hivatalába. 1927 és 1944 között a felsőház tagja volt.

Virág Ferenc kispap korától lelkesen végezte lelkipásztori munkáját. Előszeretettel foglalkozott a legényegyletekkel, a munkás ifjúsággal, támogatta a hitbuzgalmi és szociális egyesületeket. Megalakulásától tagja volt az Egyházmegyei Papok Missziós Egyesületének. Fokozatosan haladt a papi ranglétrán: esperes, pápai kamarás, címzetes apát, végül a kalocsai érsekké kinevezett Zichy Gyula pécsi püspök utódának nevezték ki, és 1926-ban maga Zichy Gyula szentelte püspökké.

Még Zichy Gyula püspöksége idején kezdődött meg a tárgyalás a pálos rend vezetésével, hogy Budapest után Pécsen is telepedjenek le. Zichy püspök egy öt holdas szőlőt is adományozott a rendnek. Ez a terület azonban nem volt alkalmas rendház építésére, így felmerült annak lehetősége is, hogy a Havi-hegyi kápolnát kapja meg a rend, de ezt a tervet is elvetették. Végül a mai Hunyadi út mellett kezdték felépíteni rendházukat, majd templomukat. A letelepedéshez szükséges telket a püspökség adta, a káptalan pedig az építkezéshez 45 000 téglát, majd homok adománnyal járult hozzá. A rend olyan nagy népszerűségnek örvendett a városban, hogy hamarosan hatvanan jelentkeztek novíciusnak. A kolostor gyorsan felépült, felszentelését Zichy Gyula kalocsai érsek végezte 1934. október 27-én. A karmelita rend is 1934-ben telepedett le Pécsen. A rend központnak a Mindenszentek templomát kapta meg a püspökségtől és még ebben az évben megkezdték a kolostoruk felépítését.

1929. elején egyházmegyei zsinatot hirdetett Virág püspök, hogy megerősítse az egyházfegyelmet, fellendítse a hitéletet, és választ adjon a kor gazdasági és társadalmi kérdéseire. A zsinati előkészítő munkában részt vett az általános helynök és a szentszék elnöke, a káptalan tagjai, a Papnevelő Intézet rektora, a kerületi esperesek, Pécs város plébánosai, továbbá minden esperesi kerületből egy-egy plébános, akiket a kerület választott.

A szerzetesrendek vezetői által kijelölt egy-egy házfőnök, az összes teológiai tanár, az egyes esperesi kerületekből a meghatározott rend szerint egy, vagy két segédlelkész. Továbbá a középiskolai hittanárok képviselője, az elemi iskolai hitoktatók egy képviselője és a püspöki iroda igazgatója.

Az egyes bizottságoknak kellett kidolgozni a törvényjavaslatokat, amelyeket minden esperesi kerületnek és zsinati tagnak elküldtek véleményezésre. A több éves előkészítő munka után az egyházmegyei zsinatot 1936. június 22-ére hívta össze Virág püspök. A zsinatot megelőző három vasárnap a plébánosoknak a szószékről kellett magyarázniuk a zsinat célját és imádkozni annak sikeréért. A zsinat alatt teljes búcsút engedélyezett a Szentszék azoknak, akik meglátogatták a székesegyházat. Háromnapi tanácskozás után a zsinat eredményesen zárult és határozatai, rendeletei tovább erősítették az egyházfegyelmet. Ugyancsak ennek az évnek országos hírű eseménye volt a székesegyház előtti téren előadott Missa Sollemnis. A látványos előadásról a sajtó is elismeréssel számolt be.

Virág püspök igazi lelkipásztor kormányzója volt az egyházmegyének. Elsődleges feladatának tartotta a hívek lelki gondozását, a hitélet helyi kereteinek megteremtését. Ezért is alapított plébániát a háború előtt 1927-ben Pécs-Gyárvárosban, 1929-ben Nagyvejkén, 1932-ben Öcsényben, 1941-ben Dombóváron a Nagyboldogasszony templom mellett, 1942-ben Komlón, 1944-ben Kémesen és Szedresben. A II. világháborút követő ki- és betelepítések következtében sok településen változott meg a lakosság vallási összetétele. Ez is indokolta újabb plébániák alapítását. 1945 és 1949 között több mint 30 új plébániát alapított a hívek lelki szükségletének támogatására. 1945-ben jött létre plébánia Alsószentmártonban, Kozármislenyben, Ligeten, Kalaznón, Kétyen, Majoson, Mőcsényben, Mucsfán, Tolnanémediben és Nagyszékelyben. 1946-ban még több plébánia alakult. Ekkor szerveződött az almamelléki, bakócai, csikóstóttósi, helesfai, kaposszekcsői, kovácshidai, nagyharsányi, vejti, kölesdi, nagydorogi és nagyszokolyi plébánia. 1948-ban alakult Kisbudmérton, Kishajmáson, Szederkényben, Szilágyon, Fürgeden, Gyönkön és Hidason, 1949-ben pedig Bodán, Drávasztárán, Pécs-Úrögön, Gerjenben és Varsádon plébánia. Az ötvenes évek egyházellenes politikája már nem tette lehetővé a helyi egyház intézményrendszerének további bővítését. Ezt az is mutatja, hogy az ötvenes években mindössze egy plébánia létesült: 1952-ben Bánfán. A plébániák mellett Virág püspök lelkészszékeket is szervezett ott, ahol a hívek lelki szükséglete ezt igényelte. Így jött létre lelkészszék 1930-ban Dombóváron a Nagyboldogasszony templom mellett, 1939-ben Pécs-Kertvárosban, 1945-ben Győrében, 1946-ban Sellyén, 1947-ben Pécssett a Szent István király templom mellett, 1949-ben pedig szintén Pécssett a Jézus Szíve templom mellett.

A templomépítő püspök, templomépítések Baranyában

Virág Ferencet templomépítő püspökként tartja számon a történelmi köztudat. Hosszú püspöksége idején nagyon sok templom épült, vagy újult meg. A püspök támogatta új templomok építését, s ezeket – néhány kivételtől eltekintve – ő maga szentelte fel. Szinte felsorolni is sok a kormányzása alatt épült templomokat. Pécssett 1927 és 1930 között épült a jezsuiták Jézus Szíve temploma, közismert nevén a Pius templom. 1929-re készült el Pécs-Gyárvárosban a Szent József templom, amelynek építését még Zichy püspök szorgalmazta és támogatta. Baranya megyében, 1930-ban épült Nagyharsányban a Magyarok Nagyasszonya, 1931-ben Kémesen a Szent István, 1932-ben Tormáson a Szent Vendel templom. 1937-ben épült a pálosok pécsi temploma, valamint Komlón, a bányászvárosban a Szent Borbála tiszteletére emelt templom. 1938-ban is szentelt a püspök Pécssett templomot. Ebben az évben készült el Pécs-Nagyárpád Szent Mihály temploma és Majoson a Borromei Szent Károly

tiszteletére épített templom. 1940-ben épült a gordisai Szent István király és a potonyi Magyarok Nagyasszonya templom, 1941-ben kezdték el Pécs-Kertvárosban a Szent Erzsébet templom építését, melynek befejezésére csak az 1970-es évek elején kerülhetett sor. A korszak egyik legnagyobb építkezése Mohácson a Fogadalmi templom volt, amelyet a csata 400. évfordulóján 1926-ban kezdtek el, s 1942-re készült el teljesen. 1943-ban épült Pécs-Szent Istvánon a Szent István király templom. 1945-ben Izményben lakóházból alakították ki templomot és Szent Péter és Pál tiszteletére lett szentelve. 1948-ban Drávasztárán épült templom Krisztus Király tiszteletére, Magyarereggyen pedig a Kisboldogasszony kápolnát templommá építették át, mert a nagyszámú zarándok tömeget a kápolna már nem volt képes befogadni. 1949-ben épült Drávafokon a Szent László, Magyarbólyban a Szent Erzsébet templom, Kovácshidán az Assisi Szent Ferenc templomot pedig egy pajtából alakították ki. Az ötvenes években egyetlen templom létesült a megyében Drávacsehiben az Oltáriszentség tiszteletére, melyet egy falusi házból alakították át.

Kápolnáink közül 1928-ban épült Ivándárdán a Jézus Szíve kápolna, 1943-ban Kővágótötösön a Szeplőtelen Fogantatás kápolna, 1949-ben Pécsen a Bertalan kápolna. Ugyancsak kápolna létesült Csányoszáron 1950-ben Jézus Szíve tiszteletére, 1958-ban Kisbattyánban az iskolával egybeépítve Szent Márton tiszteletére.

Templomépítések Tolna megyében

Virág püspök szekszárdi plébánosként is szentelt már templomot, 1924-ben ugyanis ő áldotta meg Harc Szent Mihály templomát. Püspökségének első évében, 1926-ban épült Gyönkön a Krisztus Király, Dunakömlődön pedig a Szent Imre templom, melynek tornya csak 1928-ra készült el. 1929-ben Szedresen iskolakápolnát alakították ki és ott végezték az istentiszteleteket. 1930-ban épült Dombóváron a Nagyboldogasszony templom, amelyet Virág püspök szentelt fel. Decsen Krisztus Király tiszteletére építettek templomot. Egy malmot bontottak le és annak anyagából épült az új templom, amelyet 1931-ben szenteltek fel. Nagydorog Szent István király templomát a püspökség és a hívek közös erőfeszítésével építették fel. Ünnepeyes felszentelésére 1934-ben került sor, de a templombelső kifestése 1943-ban készült csak el. Bátán a hajdani híres bencés apátság romjain 1937 és 1939 között épült új templom országos gyűjtés eredményeképpen. A neoromán Szent Vér kegytemplomot Virág püspök szentelte fel, és sok ezer zarándokok vett részt ezen a szentmisén. Őcsényben Boldog Mór püspök tiszteletére ugyanezen évben készült új templom. Murgán 1941-ben lebontották a hívek a régi Szent Márton templomukat. Helyére épült az új Nagyboldogasszony tiszteletére szentelt templom. 1944–1945 telén az átvonuló front megrongálta Dunaföldvár barokk plébániatemplomát, melyet a hívek még 1945 folyamán helyreállítottak. Kalaznón is ebben az évben épült a Jézus Szíve templom. Mucsfán Nagyboldogasszony tiszteletére egy falusi házból alakították ki templomot, amikor a háború után katolikusokat telepítettek a faluba. Majoson a Mária Neve templom ugyancsak egy falusi házból lett kialakítva. Felsőnánára a háború után Bukovinából telepítettek katolikusokat, akik Hadikfalváról magukkal hozták az oltárképüket is. Itt a Nagyboldogasszony tiszteletére szentelt kápolnát 1947-ben készítették. Györkönyben a hívek falusi házból alakították ki Árpád-házi Szent Erzsébet tiszteletére a templomukat. 1948-ban Dalmandon és Fürgeden is volt uradalmi raktárból alakították ki templomot. Varsádra erdélyi és felvidéki katolikusokat telepítettek. Az imaház és a plébánia 1949-ben létesült, temploma később épült. 1946 és 1949 között épült a templom Gerjenben Szűz Mária Szent Neve tiszteletére. 1949 és 1950-ben Dombóváron a Jézus Szíve templomot nagyobbították, mindkét templomot Virág püspök szentelte. Szedresben az Árpád-házi Szent Margit templom 1949 és 1956 között épült. Alsónánára, amely korábban zömében evangélikus település volt katolikusok költöztek 1949-ben. Az ő részükre az 1824-ben épült ortodox templomot alakították át katolikus templommá 1950-ben.

Alsónyéken az iskola mellett alakítottak ki imatermet. Tolnanémediben 1954-ben épült templom Krisztus Király tiszteletére.

Tolna megyében Szakcson 1903-ban épült a Mindenszentek kápolna, Döbröközön 1931-ben a Homok-hegyi Kisboldogasszony kápolna, s ugyanekkor építették újjá papdi a Mária kápolnát is. 1952-ben Tengelic-Szőlőhegyen épült kápolna szintén Szűz Mária tiszteletére.

Hűséggel a Hazához (Mit Treue zum Vaterland)

Az egyházmegye belső életére nem csak a Gömbös-féle pártszervezés volt hatással, hanem a Németországból kiinduló nemzeti szocializmus is. Ez az ideológia a Magyarországon élő német kisebbséget is igyekezett megnyerni eszméinek, melynek egy nagyon jelentős része egyházmegyénkben élt. Ezért 1938-ban megalapították a Volksbundot (Magyarországi Németek Népi Szövetsége), mely egy nácibarát német nemzetiségi szervezet volt. Ezt követően sorra alakultak meg a Volksbund vidéki alapszervezetei, főleg a németajkú településeken. Ennek ellensúlyozására hozta létre több egyházmegyés pap a Hűséggel a Hazához (Mit Treue zum Vaterland) mozgalmat. A mozgalom vezéregyénisége és alapítója Pór József bonyhádi apátplébános volt, akit emiatt zaklatott a Volksbund; a Gestapo, a náci titkosrendőrség pedig többször is letartóztatott. A német megszállást követően több egyházmegyés papot is letartóztatott a Gestapo, mert kiálltak a zsidó honpolgárok mellett, bújatták őket, vagy felemelték szavukat elhurcolásuk ellen.

A városfelajánlás és a háború utolsó évei

Már több mint három éve folyt a II. világháború, a II. Magyar Hadsereg vereséget szenvedett a Don-kanyarban, amikor 1943. március 16-án a Pécsi Római Katolikus Egyházközség Városi Központi Tanácsának gyűlésén, felvetették azt a gondolatot, hogy ajánlják Pécs városát Jézus Szent Szíve oltalmába. A gondolat a Jézus Szíve Férfi Kongregációtól indult ki, melyet a város közgyűlése is elfogadott és betérjesztett a püspöknek. A javaslatot szinte mindenki támogatta, így a felajánló imát 1943. június 6-án a város polgármestere mondta el a Széchenyi téren.

A pécsi városfelajánlást három napos lelki felkészülés előzte meg minden templomban. Az ünnepségen részt vett a pápai nuncius, Angelo Rotta is, aki 6-án szentmisét mutatott be, majd ezt követően pápai áldásban részesítette a város lakóit. Az esti felajánlást körmenet előzte meg, melyen közel 50 ezer ember vett részt. A körmenet a Pius-templomtól indult, a Szigeti, a Rákóczi, és az Irgalmas utcán keresztül érkezett a Széchenyi térre, ahol a városfelajánlás megtörtént. Az útvonal mentén a házakat, ablakokat virágok és gyertyák, mécsesek díszítették. Korábban hasonló felajánlást már több településen is tettek a hívek, többek között Kassán, Szekszárdon, Szombathelyen, Székesfehérváron és Győrött. A pécsiek ennek tulajdonították, hogy a város megmenekült a háború pusztításától.

1944-ben, a német megszállás után több egyházmegyés papot is letartóztatott a Gestapo, vagy a nyilasok, mert kiálltak a zsidó honpolgárok mellett, bújatták őket, vagy felemelték szavukat elhurcolásuk ellen. A letartóztatott, vagy elhurcolt papok között volt Angyal Dezső mozsgói káplán, Botz József bátaszéki plébános, Darabos László beremendi plébános, Feuerbach Péter mucsi plébános, Hahót Herenc bikali plébános, Hegedűs László regölyi plébános, Keleti Kálmán versendi plébános, Makray Lajos szekszárd-belvárosi plébános, Püspök Pál szekszárd-belvárosi káplán, Perr Viktor, a pécsi Emericanum igazgatója, Pór

József bonyhádi apátplébános, Ruppert Péter hímesházi káplán és Uhl Antal párizsi magyar lelkész. Klein Tivadar pélmonostori plébánost a szerbek végezték ki bosszúból – holott az ortodox hívek is próbálták kiszabadítani –, csupán azért, mert 1941-ben a bevonuló magyar katonák megölték a helyi pópát. Itzelstóger Lajos volt az egyházmegye legtöbbet meghurcolt papja: az I. világháború után a szerbek, a II. világháború végén a nyilasok majd a kommunisták is bebörtönözték.

Az egyházmegyénk a világháború utáni években

1944 őszén-telén a front elérte egyházmegyénket is. A visszavonuló nyilas hatalom azonban nem tűnt el nyomtalanul, az egyházmegye 12 papját letartóztatta, elhurcolta, vagy internálta.

Bár az ország szovjet megszállása az egyház részéről aggodalomra adott okot – mivel ez már magában hordozta az egyházellenes propaganda megerősödését –, a háború végét osztatlan örömmel üdvözölte mindenki, s a templomokban hálaadó „Te Deumot” énekeltek. Virág Ferenc püspök 1945. június 4-i körlevelében arra szólította fel papjait, hogy mutassanak be hálaadó istentisztelet a felszabadulásért, s hangsúlyozta: *„A romok felett most új életet kell kezdeni és felépítenünk, mely tisztább és őszintébb legyen, mint a régi volt. Ennek alapja nem lehet más, mint a vallásos hit elmélyítése az emberek lelkében és a társadalomban egyaránt.”* A háború után megkezdődött a demokratikus államrend kiépítése, amelyhez a katolikus egyház is csatlakozott. Ezt a háború után kiadott körlevelek egyértelműen tanúsítják. Ugyanakkor ellenvetéseket is megfogalmazott az egyház a baloldali pártok, elsősorban a kommunisták egyre erőteljesebb és erőszakosabb fellépésével szemben. A Tanácsköztársaság emléke még élénken élt az egyház emlékezetében. Akkor a proletárdiktatúra váratlanul érte és szinte megbénította az egyházat, most a háború utáni események aktív szereplője kívánt lenni, hogy az esetleges veszélyeket még időben elhárítsa.

A háború végén a dél-baranyai apostoli kormányzóság ismét kikerült a pécsi püspök fennhatósága alól. Klein Tivadar pélmonostori esperest, püspöki vikáriust a bevonuló jugoszláv katonák bosszúból meggyilkolták. Erről a területről további tizenhárom plébános, adminisztrátor és egy hitoktató volt kénytelen elmenekülni.

A háború alatt az egyházmegye területén nagyobb károk csak a Dráva mentén és az egyházmegye északi részén keletkeztek, ahol megállt a front. Teljesen elpusztult a majsi templom és a drávacsehi szükségkórház. Nagyobb kár keletkezett a rácvárosi, felsőszentmártoni, Dunaföldvár-belvárosi, ozorai, pálfai, simontornyai templomokban és a simontornyai ferences kolostorban. Kisebb károk szinte az összes templomon, plébánián keletkeztek. Sok papot kiraboltak az oroszok, a fosztogatás, lopás és rablás mindennapos dolog volt. Különösen nagy kár keletkezett a szemináriumban, ahova az oroszok beköltöztek, továbbá a Székesegyházi Énekiskolában, az Americanumban, a Szent Mór Kollégiumban, a dombóvári Szent Orsolya rendházban és iskoláiban és a pinchelyi Szent Orsolya rendházban. Az oroszok megölték több apácát, akik az egyházmegyében teljesítettek szolgálatot. A háború végén Pohly János és Elm György és további három táborigazgató nyugati fogságba esett, míg az oroszok fogságba 42 táborigazgatót kerültek.

A háború után a kollektív bűnösség elve alapján megkezdték a németajkú lakosságot kitelepítését. Virág Ferenc püspök körlevelében szólította fel papjait, hogy kötelesek a híveik közt maradni, szolgálati helyüket még életük árán sem hagyhatják el. A lelkipásztor csak akkor hagyhatta el a helyét, ha az összes híve máshova kényszerült költözni. A németek helyére magyar és székely menekültek kerültek. Külön a székely telepések részére szervezték meg az izményi, a kalaznói, a kétyi és a majosi lelkészségeket.

Rogács Ferenc segédpüspöki kinevezése

XII. Pius pápa 1948-ban a betegeskedő Virág Ferenc püspök mellé Rogács Ferencet segédpüspökké nevezte ki utódlási joggal. Rogács Ferenc Vas megyében, Csendlakon született. Teológiai tanulmányait Budapesten végezte, ahol 1907-ben doktorált teológiából. 1903-ban szentelték pappá. 1904-ben püspöki szertartó, 1907-től a szombathelyi szeminárium lelki igazgatója lett. 1912-től püspöki irodaigazgató, 1921-től kanonok, 1928-tól pápai preláthus. Ebben az időszakban jelentős irodalmi tevékenységet fejtett ki, több tanulmánya, elmélkedése jelent meg, s az Eucharisztikus Értesítőben ő vezette az Eucharisztikus irodalom című rovatot. Már pécsi segédpüspökként állította össze a Jézus népe című imakönyvet. 1948. június 29-én szentelték püspökké. Ettől kezdve ő képviselte Virág püspököt a püspökkari konferenciákon, bérált és ellátta a püspöki feladatokat.

A kommunisták támadása az egyház ellen

Az 1945. évi 600-as számú földbirtok kisajátítási rendelettel a Magyar Katolikus Egyház elveszítette a birtokait, kárpótlást nem kapott, így intézményeinek (Papnevelő Intézet, Székesegyházi Énekiskola, Szent Mór Kollégium, Emericanum, Püspöki Tanítóképző) fenntartásáról ezek után már nem tudott gondoskodni. Ekkor szűnt meg a szeminárium és az internátusok lakóinak ingyenes ellátása.

Az egyházi iskolák elleni támadások és az államosításukat célzó propaganda már 1945 őszén megindult. Az 1945. január 20-i moszkvai fegyverszüneti egyezmény előírásaira hivatkozva betiltották a tanítói egyesületek működését és a katolikus tanügyi folyóiratokat. Az 1947-ben tervezett fakultatív hitoktatás bevezetését az egyháznak és a híveknek még sikerült megakadályozniuk, de a következő évben, 1948. június 16-án a parlament név szerinti szavazás után 230-63 arányban elfogadta a 1948. évi 33. törvényt, mely elrendelte az egyházi iskolák államosítását és vagyonának lefoglalását. A törvény értelmében összesen 6505 iskolát államosítottak, ebből 5407 általános és népiskola, 98 tanító(nő)képző és líceum, 113 pedig gimnázium volt. Az iskolák mellett államosították a kórházakat, az árvaházakat, a szociális és nevelőotthonokat, de még a temetőket is.

A huszadik század első felének nagy pécsi „Alma Materéi”: a jezsuiták Pius Gimnáziuma és Kollégiuma, a Ciszterci Gimnázium – csak hogy néhányat említsünk – a mai középiskolások többsége számára elképzelhetetlenül magas színvonalat képviseltek mind pedagógiai mind technikai tekintetben (csillagvizsgáló, arborétum, sportkomplexumok stb...). A szerzetesrendek által fenntartott iskolák államosításával olyan, az egyházi értékeken túlnövő intézmények semmisültek meg, amellyel nemcsak a vallás és a vallásosság csorbult, hanem a nemzeti kultúra egésze is.

Ezt követően a püspöki kar nem engedélyezte papjainak, hogy az államosított iskolákban működjenek tovább. Az így elveszített jól képzett, gyakorlott tanári gárdát még évekig nem tudta pótolni az állam. E harcnak volt része a papnevelő intézetek bezárása, összevonása is. A nagy múltú pécsi intézetet először anyagilag tették tönkre birtokainak lefoglalásával, majd 1950-ben a kommunista hatalom bezáratta és az épületet államosították. Az 1950–1951-es tanévben még a püspöki palotában tanultak a kispapok, majd a következő évtől a győri szemináriumba kerültek.

Súlyos csapás volt az egyházra nézve vezetőinek, Mindszenty József hercegprímásnak és más főpapoknak – akik éles kritikát fogalmaztak meg az új rendszerrel és a kommunistákkal szemben – a lejárata, letartóztatása és bebörtönzése.

A szerzetesrendek feloszlata

A katolikus egyesületek betiltása és az egyházi iskolák államosítása után a kommunista kormány hozzálátott a szerzetesrendek megsemmisítéséhez is. Törvényekkel korlátozták tanítói működésüket, megszüntették egyesületeiket, a szociális és egészségügyi intézményeiket az állam vette át sugallva, hogy az új társadalmi rendben nincs rájuk szükség. 1950. június 9-ről 10-ére virradó éjszakán a Jugoszláviával szemben kialakult háborús pszichózis tetőpontján a déli határsávból, deportálták az összes – kb. 300 férfi és 600 női – szerzetest. A következő deportálási hullámban még e hónap 18-áról, 19-re virradó éjszaka újabb 1 500–2 000 szerzetest telepítettek ki. A szerzeteseket azért éjjel és többnyire zárt kocsikban szállították el, hogy a hívek nehegy védelmükbe vegyék őket. Az utolsó kitelepítésre 1950. július 10–12.-e között került sor. A kitelepítés módja több helyütt indokolatlanul brutális volt. A Belügy Minisztérium és az Államvédelmi Hatóság pontos kimutatásokkal, név szerinti kiutasítási határozatokkal, jelentős helyismerettel és precíz végrehajtási ütemtervekkel rendelkezett, ami komoly előkészítést feltételez. Az elhurcoltakat szerzetesházakban és más egyházi épületekben zsúfolták össze.

A békepapi mozgalom

Időközben az állam újabb fegyvertényt könyvelhetett el: 1950. augusztus 1-jén a püspöki kar ellenében megalakították az ún. papi békemozgalmat.

A kommunista kormányzat részéről ugyanis felmerült annak az igénye, hogy az állam és az egyház között létrejövő megegyezés kikényszerítésében és majdani végrehajtásában számítani lehessen az egyházon belül egy belső csoportra, akik hajlandók tárgyalni velük, ezért kezdték el szervezni a békepapi mozgalmat. A mozgalom elvi lényegét az adta, hogy tagjaik kiállnak a népi demokrácia mellett. A békepapi mozgalom az államvezetés nyomására 1950. augusztus 1-jén tartotta alakuló ülését Budapesten az egyetem aulájában. Az alulról jövő kezdeményezésként beállított és felkarolt gyűlés az MDP Titkárságának ülésein többször is napirendi pont volt. A résztvevők – kollaboráns, illetve egyszerűen csak a helyszínre szállított papok és szerzetesek – száma az akkori világi papok és szerzetesek számának mindössze 2%-át tette ki. A mozgalom tagjai így fogalmaztak: „*mi egyszerre akarunk és tudunk is lenni jó katolikusok és jó állampolgárok*”. A kommunista kormányzat kijelentette, hogy a mozgalom papjait meg fogják védeni az egyházi hatóságoktól. A békepapi mozgalom

megindulásával a kommunisták egy jelentős győzelmet arattak az egyház elleni küzdelemben, sikerült a papság egy részét maguk mellé állítani, illetve azt megosztani.

Megegyezés az egyház és az állam között

A püspöki kar nagyon nehéz helyzetbe került. „Alulról” a háborús hisztéria légkörében pártutasításra megszervezett békepapi mozgalom szorongatta, másfelől a szerzetesek helyzetének kriminalizálódása tartotta prés alatt. Mindeközben fokozódott egyes püspökök és más egyházi személyek zaklatása.

Ezt a helyzetet a hatalom eszközként használta fel a püspöki kartól régóta várt megegyezés kikényszerítésére. Végül – a még nagyobb megpróbáltatások elkerülésének reményében – 1950. augusztus 29-én, a püspöki kar Róma megkérdezése nélkül elfogadta a kormány által diktált megállapodást „*az állam és a katolikus egyház békés együttélésének biztosítása*” érdekében. A kormánnyal kötött megállapodás nem javított az egyház helyzetén, mert a kommunista párt az állampolgároknak a valláshoz való viszonyát valójában nem tekintette magánügynek. A megállapodás ígérete tehát a katolikus hívek teljes vallásszabadságát és működési szabadságát illetőleg üres ígéret maradt. Egy állomását jelentette csak a vallásellenes propagandának, a harc azonban tovább folyt. A megegyezés garanciáit felhasználva 1950. szeptember 7-én az Elnöki Tanács 34. sz. törvényerejű rendelete megvonta a szerzetesrendek működési engedélyét.

A rendelet 23 férfi szerzetesrend 2582 tagját és 44 női rend több mint 9000 apácáját érintette. Az egyezség értelmében négy szerzetesrend működhett tovább nyolc középiskolát tartva fenn. (Bencések: Győr, Pannonhalma, ferencesek: Esztergom, Szentendre, Piaristák: Budapest, Kecskemét, a Szegény Iskolanővérek Budapesten és Debrecenben). A Magyarországon működő szerzetesrendek számára megkezdődött az illegalitás időszaka.

A volt szerzetesek választhattak, hogy vagy laikusként visszatérnek családjukhoz és világi munkát vállalnak, vagy egyházmegyei szolgálatba lépnek. Ez utóbbit az állam erősen korlátozta. A szerzetesrendek feloszlatása nem csak az egyháznak, hanem az országnak is nagy veszteséget okozott, a magyar kulturális élet lett szegényebb egy színfolttal. Az államosított műemlék kolostorok a következő évtizedekben pusztulásnak indultak.

Az Állami Egyházügyi Hivatal létrehozása

Az állam egyházpolitikájának végrehajtására, az egyházak teljes adminisztratív ellenőrzésére létrehozott Állami Egyházügyi Hivatalról szóló 1951. évi 1. törvényt az országgyűlés május 18-án fogadta el, s másnap már hatályba is lépett. Az ÁEH létrehozásáról ugyanazon a napon döntött az MDP Titkársága, amikor kidolgozták Grósz József kalocsai érsek és több társa letartóztatását és perének menetét. A megegyezést követően internálták négy egyházmegye püspökét, és börtönbe zárták a megegyezést aláíró Grósz József kalocsai érseket. (Mindszenty József esztergomi érseket és Grósz József kalocsai érseket egy ideig a püspökszentlászlói, – közben államosított – püspöki nyaralóban tartották fogságban.)

Az ÁEH tisztviselőit („bajuszos püspökök”) a püspöki aulákba helyezték, feladatuk az egyházpolitikai intézkedések végrehajtása volt. Ellenőrizték a püspökök levelezését és az egyházmegyei központok munkáját; kierőszakolták, hogy a nagyobb plébániákra a katolikus

békepapi mozgalom tagjait nevezzék ki, a nyakaskodó papokat pedig – az ÁVH közreműködésével – letartóztatták. A hivatal engedélye kellett Virág püspök és segédpüspöke, Rogács Ferenc kapcsolat tartásához is. Virág Ferenc püspök még megérte az 1956-os forradalmat és az utána következő megtorlás éveit. Hosszan tartó betegség után, 89 éves korában, 1958. március 22-én hunyt el. A püspöki kriptában helyezték örök nyugalomra.

Virág püspök hosszú ideig volt az egyházmegye élén. E hosszú időszak alatt többször is járt bérmaút során Bátán. Először 1928-ban bérmaált itt, majd 1934. május 31-én. 1940 június 1-jén már a Szent Vér templomban volt a bérmaálás, ahogy 1947-ben is. Virág püspök kezdettől támogatta a Szent Vér templom építésének az ügyét. 1934-ben körlevélben hívta fel a hívek figyelmét, hogy az egyházközségek is járuljanak hozzá a templomépítéshez, a katolikus iskolák pedig tartsanak ünnepélyt, s a befolyt összeget ajánlják fel, így a pécsi egyházmegye saját ügyének tekintse az új templom építését. Amikor a Szent Vér templom elkészült, Virág püspök szentelte fel 1939. október 1-jén a legszentebb Vér tiszteletére és a Hunyadiak emlékére. Az ünnepre kb. 6000 főnyi zarándok gyűlt össze a megye vezetőivel és a környéken élő papság képviselőivel együtt. A püspök a következőket mondta szentbeszédében: *„A világ teremtése óta sok vér áztatta már a földet, de ezek minden cseppje Káintól a ma háborújáig bosszúért kiáltott az égre. Csak egy ember volt, az Istenember, akinek vére nem bosszúért, hanem bocsánatért, irgalomért esdekelt a Teremtőhöz. Mi ennek a Szent Vérnek a titulására szenteljük ezt a templomot. Szenteljék meg a hívek imával, könnyel és munkával e szent helyet, s ha a harang megszólal, jöjjön mindenki, ne legyen soha üres a templom. Tegyétek ti erőssé ezt a templomot. Ha nem is történik csoda, de hadd lássák, hogy Bába népe megbecsüli a múltat.”*